

worden aangeleverd.

Voor de Excel-file (opmaakprofiel) kunt u zich wenden tot Siep Sinnema;

Deze kan dit in een bestandje naar u toe mailen.

Namens het bestuur van de Vlinderwerkgroep Friesland.

Gerard Bergsma - secretaris.

Verslag Voorjaarsbijeenkomst 22 april 2004 in de Fûgelhelling te Ureterp Luut de Zee

1. Opening.

Voorzitter Siep Sinnema opent de vergadering en heet iedereen van harte welkom, in het bijzonder Jan van der Woude, Jan van der Heide, Menco van der Leij, Ronald Jalving en Simone Vos van de provincie Fryslân en de heer Hekstra van de Fryske Akademy.

2. Algemene mededelingen en ingekomen stukken.

De voorzitter meldt dat bericht van verhindering is ontvangen van secretaris Gerard Bergsma, Anja Kerkhof, Abel en Francisca Jagersma. Bij afwezigheid van Gerard Bergsma worden de notulen van de vergadering gemaakt door Luut de Zee.

3. Financiële mededelingen en financieel jaarverslag.

Penningmeester Luut de Zee vertelt dat de vlinderwerkgroep Friesland er financieel gezond op staat. Hij had dit graag willen laten zien via de beamer, maar helaas was de gebruikte laptop al zo modern dat deze geen disktestation had; de meegebrachte presentatie op de diskette kon daardoor niet getoond worden. Verder wordt het voorstel van het bestuur om de contributie van € 4,50 te verhogen naar € 5,00 door de leden unaniem aanvaard.

4. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.

Met veel enthousiasme worden de verhalen verteld over de eerste waarnemingen van dagvlinders. Door verschillende leden zijn al meerdere soorten gezien: citroenvlinders, boomblauwtjes, gehakkelde aurelia's, bonte zandoogjes, atalanta's. Judith Bouma toont een foto van een drinkerrups in de sneeuw.

Ronald Jalving van de provincie Fryslân vraagt aandacht voor het beleid van de provincie op het gebied van vlinders. Hij is op zoek naar vrijwilligers die een monitoring route willen lopen. Daarnaast vraagt hij de aanwezigen een vragenlijst in te vullen naar de behoefte aan een natuurwebsite in Friesland. Inmiddels hebben 200 respondenten de vragenlijst ingevuld en is een goed beeld van de wensen gekregen.

De heer Hekstra, secretaris van het Biologysk Wurkferbân van de Fryske Akademy, brengt de activiteiten van dit Wurkferbân onder de aandacht van de aanwezigen.

5. Dagactieve nachtvlinders – Gerrit Tuinstra.

Als laatste onderdeel voor de pauze vertelt Gerrit Tuinstra het een en ander over een aantal dagactieve nachtvlinders. Voor de mensen die zich tot nog toe vooral met dagvlinders bezighouden een prima opstapje om tijdens hun uitstapjes overdag kennis te maken met nachtvlinders. Eerst vertelt Gerrit wat dagactieve nachtvlinders zijn. Dit zijn micro- of macrovlinders waarvan het imago overdag spontaan actief is. Hij heeft een selectie gemaakt van 3 soorten micro's en 23 soorten macro's. Van elke soort geeft hij aan hoe het beestje herkend kan worden, in wat voor biotoop de soort leeft, wat de voedselplant is van de soort en in welke periode van het jaar de soort vliegt. Daarnaast geeft Gerrit nog wat tips voor het waarnemen van de verschillende soorten. Niet te vergeten wordt de presentatie verlevendigd door prachtige plaatjes van de beesten en hun biotoop.

Zo leeft de rups van de micro *Nemophora degeerella* (Adelidae – langsprietmotten) van verdord en rottend blad. Deze soort komt voor in loof en gemengd bos en vliegt van mei t/m juli. Van een andere langsprietmot *Adela reaumurella* leeft de rups ook van verdord en rottend blad, maar deze soort komt vooral voor in bos, opener gebieden bijv. randen van heidegebieden, ook vochtiger gebieden (bijv. petgaten) en vliegt van april t/m juni.

De rups van heidewortelboorder (*Phymatopus hecta*) leeft 3 jaar in de stengels en wortels van adelaarsvaren, de vlinder vliegt in juni in bossen met varens. De soort lijkt enigszins op *Triodia sylvina* maar deze soort vliegt in augustus. Nog een rupsensoort waarbij het ook 2-3 jaar duurt voordat deze zich verpopt is hoornaarvlinder (*Sesia apiformis*). De rups leeft in de stam en de bovenste wortels van populieren en de vlinder vliegt vanaf half juni t/m juli. Een voor velen bekende verschijning in juli en augustus is de zwartrode Sint Jansvlinder (*Zygaena filipendulae*), waarvan de rups op rolklaver leeft. Een dagactieve spanner is bijvoorbeeld zuringspanner (*Lythria cruentaria*), waarvan de rups op schapezuring en veldzuring zit. De vlinder komt voor in droge en schrale graslanden en vliegt van -mei tot augustus (2/3 generaties). Een van de meest opvallende dagactieve nachtvlinders is de nachtpauwoog (*Saturnia pavonia*), waarvan de rupsen leven op struikheide. Deze vlinder vliegt in heidegebieden vanaf april tot begin juni. Een soort die het afgelopen jaar veel waargenomen is de kolibrievlinder (*Macroglossum stellatarum*). De rups van deze pijlstaart leeft op walstro en de vlinder is een trekvlinder en kan in zeer veel verschillende biotopen waargenomen worden.

6. Pauze

7. Ovipositielocaties van dagvlinders bij natuurontwikkeling op minerale gronden – John Boosman

Na de pauze vertelt John Boosman over zijn afstudeeropdracht aan de Open Universiteit, die als titel heeft “Ovipositielocaties van dagvlinders bij natuurontwikkeling op minerale gronden”. In het Natuurbeleidsplan (1990) wordt voor het eerst gesproken over de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en natuurontwikkeling. In 1998 moesten de provincies de begrenzing van de EHS bepaald hebben en in 2018 zou de EHS gerealiseerd moeten zijn. De probleemstelling van het onderzoek van John heeft hiermee te maken: In de jaren '90 zijn in het kader van de EHS natuurontwikkelingsgebieden gecreëerd. In 2003 is onderzoek gedaan in hoeverre vier “ontgrondingsgebieden” succesvol zijn voor de vlinderfauna en is er gezocht naar aanwijzingen voor voortplanting van de gesignaleerde soorten in de natuurontwikkelingsgebieden en is anderzijds dieper ingegaan op de oorzaken van het uitblijven van kolonisatie. De centrale vraag is of de aandachtsoorten aanwezig zijn en of er ook ei-afzetting plaatsvindt in de natuurgebieden? De afgeleide vraag is: kan het al of niet aanwezig zijn en tot ei-afzetting komen van de aandachtsoorten worden verklaard uit de gebiedskenmerken, zoals afstand tot brongebieden, vochtigheid, minerale toestand, structuur en soortensamenstelling van de vegetatie en aanwezigheid van waardplanten?

De vier onderzochte gebieden zijn het Aekingerbroek, de Bakkefeansterduinen, de Delleboersterheide en het Hullenzand. In deze gebieden is de ovipositie van de volgende vlindersoorten onderzocht: kleine vuurvlinder; heideblauwtje; kommavvlinder; bruine vuurvlinder; heivvlinder; hooibeestje; groot dikkopje.

In het onderzoek wordt een vergelijking gemaakt tussen de vegetatie op alle gevonden ei-afzetplekken en de vegetatie op willekeurig gekozen plekken zonder ei-afzetting in de natuurontwikkelingsgebieden (minerale gronden), met de vegetatie (met en zonder ei-afzetting) in de niet-natuurontwikkelingsgebieden (aangrenzende natuurgebieden).

Op grond hiervan kunnen conclusies worden getrokken over het aanbod aan geschikt leefgebied binnen de natuurontwikkelingsgebieden. In het onderzoek spelen vele variabelen een rol, de waterhuishouding, de mineralenhuishouding (stikstofgetal), het (voormalige) beheer, de soortensamenstelling van de vegetatie. Het speuren naar eitjes is een heidens karwei, soms te vergelijken met het zoeken naar de bekende speld in de hooiberg, alleen is het de vraag of er überhaupt een speld in de hooiberg zit.

De conclusies van het onderzoek zijn als volgt.

- **Kleine vuurvlinder:** voor bovenstaande waarden is er voldoende habitatkwaliteit in alle gebieden.

- **Heideblauwtje:** er is onvoldoende kale bodem op Aekingerbroek, Bakkefean-ontgr en mogelijk Delleboersterheide-omg. Op Aekingerbroek is het vochtgetal te laag. Op Delleboersterheide-ontgr en Hullenzand-ontgr is mogelijk het stikstofgetal te hoog.

- **Kommavvlinder:** er is onvoldoende kale bodem op Aekingerbroek, Bakkefean-

ontgr, Delleboersterheide-ontgr en omgeving. Alle onderzoeksgebieden (behalve Aekingerbroek en Hullenzand-omgeving) lijken een te hoog vochtgetal te hebben. Alle onderzoeksgebieden hebben een gunstig stikstofgetal

- **Bruine vuurvliinder**: voor bovengenoemde waarden is er voldoende habitatkwaliteit in alle gebieden.

- **Heivliinder**: er is onvoldoende kale bodem op Aekingerbroek, Bakkefean-ontgr, Delleboersterheide-ontgr en omgeving. Alle onderzoeksgebieden lijken een te hoog vochtgetal te hebben. Alle onderzoeksgebieden hebben een gunstig stikstofgetal.

- **Hooibeestje**: op Bakkefean-ontgr, Delleboersterheide-ontgr en omgeving lijken de vochtgetallen te hoog te zijn. Alle onderzoeksgebieden hebben een gunstig stikstofgetal

- **Groot dikkopje**: voor bovengenoemde waarden is er voldoende habitatkwaliteit in alle gebieden.

8. Rondvraag

Geen bijzonderheden.

9. Sluiting

Voorzitter Siep Sinnema bedankt alle aanwezigen voor hun komst en de sprekers voor hun bijdrage. Tot slot bedankt hij namens de Vlinderwerkgroep Friesland de Fûgelhelling voor de gastvrijheid tijdens de ledenbijeenkomsten. Hij biedt daarvoor aan Hilco Meijer het boek Dagvlinders in Fryslân aan.

Verslag excursie Fochtelooërveen   Auke Hunneman

Zaterdag 15 mei was de eerste in een reeks van fraaie voorjaarsdagen en de excursie naar het Fochtelooërveen kon zich dan ook in een warme belangstelling verheugen. Maar liefst 13 aanwezigen hadden de moeite genomen om naar Fochteloo te komen en genoten van een aangenaam voorjaarszonnetje na een periode met typisch 'Ijsheiligen-weer': een koude of frisse noord- tot noordwestelijke stroming had de hele week voor tamelijk grijs weer gezorgd.

Naast overwinteraars als citroenvliender (*Gonepteryx rhamni*) en dagpauwoog (*Inachis io*) zagen we na aankomst direct al échte voorjaarsvlinders als groentje (*Callophrys rubi*), landkaartje (*Araschnia levana*) en boomblauwtje (*Celastrina argiolus*). Dit zijn soorten die als pop overwinteren en waarvan de vrouwtjes al vrijwel meteen nadat ze uit de pop zijn gekropen beginnen met de ei-afzet. Op deze wijze zijn zij (als populatie) in staat een wisselvallig voorjaar, als er nog maar weinig nectar tot hun beschikking is, te overleven. Ook het bont zandogje (*Pararge aegeria*) liet zich al zien. Het bont zandogje heeft een wel heel opvallende strategie om zich te beschermen tegen ongunstige weersomstandigheden en een geringe

